



Norsk og tysk vaktpost utenfor Distriktskommando øverst i Munkegaten i Trondheim 9. april 1940.

## Mens vi trodde vi var trygge

1. september 1939: Tyskland angriper Polen.  
3. sept. 1939: England og Frankrike erklærer Tyskland krig.  
30. november 1939: Sovjet angriper Finland.

Desember 1939: 3 allierte skip senkes i norske territorialfarvann av tyske ubåter. På alliert hold diskuteres det å besette norske kystbyer for å hindre tyskernes utnyttelse av norsk nøytralitet.

Januar 1940: Norge og Danmark protesterer mot engelsk krav om gjennommarsj

for et alliert ekspedisjonskorps til Finland. Kong Haakon sender telegram til den engelske konge og ber engelskmennene avstå fra skritt «som uunngåelig vil trekke Norge inn i krigen».

26. januar 1940: Hitler gir ordre om at planleggingen for angrep på Norge skal begynne. Kodeord: Operasjon «Weserübung».

5. februar: De alliertes krigsråd beslutter å gjøre klar 3—4 divisjoner til hjelp for Finland. De skulle også sikre seg de svenske malmgruver, Narvik og andre norske støttepunkter. Den britiske regjeringen nøler med å gi den endelige ordre om aksjon.

16. februar: Den tyske tankeren «Altmark» bordes av engelske krigsskip i Jøsingfjorden og befri for 300 britiske fanger. 7 tyskere blir drept.

12. mars: Den britiske regjering gir sin godkjennelse til at planen skal gjennomføres.

13. mars: Finland kapitulere. Den allierte aksjonen avlyses.

28. mars 1940: De alliertes Øverste Krigsråd går med på en fransk plan om å minelegge norsk farvann. Da de regner med tyske mottiltak, skulle tropestyrker holdes klare for landsetning i Narvik, Trondheim, Bergen og Stavanger.

5. april: Den britiske regjering godkjen-

ner Øverste Krigsråds plan. Samme dag sendes en britisk note til den norske regjering hvor mineleggingen forsvares ut ifra omsynet til de små lands egne interesser.

21. februar: Hitler tilkaller general Falkenhorst og gir ham ordre om å lede den videre planlegging av angrepet på Norge.

1. mars gir Hitler sitt spesielle direktiv om angrepet på Norge.

2. april: Hitler gir ordre om angrep 9. april.

2. og 3. april: De første tyske troppetranporter går fra tyske havner.

Natt til 8. april: Britene minelegger norske farvann.

8. april: Hektisk møtevirksomhet mellom sivile og militære myndigheter. Stortingets utenrikskomité og regjeringen blir enige om å protestere på det skarpeste mot vestmaktene minelegging. Samtidig kommer melding om at tyske krigsskip er observert gjennom Kattegat med nordlig kurs.

Kl. 11.15, 8. april blir et tysk transportskip torpedert utenfor Lillesand. Overlevende tyske soldater sa de var på vei til Bergen for å beskytte landet. Først på kvelden forstår britene at et angrep på Norge er under oppseiling. Regjeringsmøtet som varte til 21.30 dreide seg mest om britenes nøytralitetskrenkelse.

9. april: Angrepet mot Norge er i gang.

● Churchill ønsket å føre krigen mot Tyskland over på skandinavisk område.

● Norge/Sverige kunne blitt 40-års Vietnam.

Churchill (britene) provoserte fram den tyske okkupasjonen av Norge.

Dette er blant de påstander forfatteren og journalisten Bjørn Bjørnsen prøver å begrunne i sin nye bok med arbeidstittel «Narvik 1940» og som avsluttes i disse dager. I 1970 frigjorde britene regjerings- og saksdokumenter fra krigstida, og Bjørnsen har tilbragt lengre tid i London for å studere disse.

Tekst: JAN O. HENRIKSEN

## Nytt syn

De britiske kildene er et nyttig korrektiv i vårt syn på forspillet til 9. april. Hittil har fremstillingene vært dominert av de tyske kilder som ikke har vært så interessante for forståelsen av stormaktpolitikken 1939/40. Hans-Dietrich Looeks bok «Quisling, Rosenberg og Terboven» er høydepunktet av forskning basert på tyske kilder. Boktittelen alene roper dens perifere betydning: Ingen av de nevnte personer hadde noen merkbar innflytelse hos Hitler, sier Bjørnsen og begrunner dette:

— En av mytene er jo at Hitler ville ta Norge for å utbre nazismen blant den nordiske rase. Men da burde han også tatt Sverige. Nazismens ideolog, Alfred Rosenberg, ble fullstendig negligert i militære saker av Hitler som ikke engang gadd lese hans hovedverk.

— Men Quisling betraktes vel fortsatt som en viktig brikke i Hitlers okkupasjonsplaner?

— Nei, det er det ingen grunn til å tro. Quisling besøkte som kjent Hitler i desember 1939. Men en tilfeldig norsk major kunne ikke overtale Hitler til et sjansespill som en okkupasjon av Norge måtte fortone seg som. Sannheten er at Quisling tidlig ble avskrevet, og at han ikke engang var informert om datoen for tyskernes landgang. Quisling oppførte seg nok som en landsforræder og fortjente å bli skutt. Men ikke på grunn av besøket i Berlin. . .

### Ubetydelig tysk flåte

— Men hvorfor ønsket egentlig Hitler å invadere Norge?

— For jeg svarer på det, la meg nevne nok en myte: Norges strategiske betydning. Jeg tror ikke Hitler skjønte viktigheten av flåtebasen langs norskekysten tidlig i 1940. Tyskland hadde på denne tiden en ubetydelig flåte, blant annet ca. 50 ubåter, hvorav bare 10—15 var operasjonsklare. Hitler var en landkrabbe som lite forsto av sjøkrigens strategi. Omtrent hele den tyske



En tysk tropp marsjerer fra Brattøra i Trondheim forbi Slaktehuset og opp i byen etter landstigningen 9. april.



Hva slags folk er dette? Nordmenn ble fullstendig overrasket over at tyske offiserer spasserte omkring i gaten. Bildet er tatt utenfor Stiftsgården i Trondheim 9. april.

# på forspillet til 9. april 1940

oversjøflåte skulle delta i invasjonen, og admiralene kalkulerte med at hele flåten kunne gå tapt under operasjonen. De fryktet at flåten kunne bli senket av den overlegne britiske armada på vei hjem fra Norge. Hitler ville ikke risikere dette for noen baser som han knapt innså betydningen av.

— Men igjen: Hvorfor var det da så nødvendig for ham å ta Norge?

— Angrepet på Norge var en del av angrepet på Frankrike. Churchills aktivitet hadde overbevist Hitler om nødvendigheten av å okkupere Norge. Churchill, som nå var marineminister i Chamberlains regjering, ivret alt i september 1939 for at britene skulle minelegge den norske skipsleia for å tvinge den tyske malmtransporten fra Kiruna via Narvik ut i åpent farvann. Chamberlain avsto. Ikke så mye av frykt for å krenke norsk nøytralitet som operasjonens meningsløshet. Det var tidlig klart at den tyske malmtransporten via Narvik var beskjeden. Vinterkrigen, Sovjets angrep på Finland, forandret situasjonen. Franskmennene støttet energisk Churchills utspill, og foreslo selv at de allierte skulle sende et ekspedisjonskorps for å hjelpe finnene. Opinionsen både i England og Frankrike krevde handling fra sine ledere etter Hitlers mange erobringer. Et felttog mot russerne i Finland fortonte seg som en populær aksjon samtidig som krigen ble flyttet fra eget område. Men den viktigste grunnen for en slik aksjon var å trekke Norge og Sverige inn i krigen på alliert side. Målet var å besette Narvik og Kiruna samt en del støttepunkter langs norskekysten. Dermed ville malmtransporten via Østersjøen bli lammet.

— Hva med tyske mottiltak?

## Kynisk stormaktspolitikk

De militære sjefene regnet med at tyskerne ville rykke inn i Sør-Norge og Sør-Sverige. Dermed ville stormaktskonflikten



Forfatteren Bjørn Bjørnsen kommer snart med en bok som inneholder påstander som sikkert vil skape ny debatt om tyskernes angrep på Norge.

bli utkjempet på skandinavisk jord, et slags 40-års Vietnam. Dette er kynisk stormaktspolitikk.

— Men var Churchills planer identiske med den britiske regjeringens?

— Chamberlain og hans utenriksminister var nok imot Churchills ideer, men de ble presset av franskmennene som støttet Churchill. Tiden arbeidet også i favor av Churchill. Hans posisjon ble stadig sterkere i denne perioden. Når planene ikke ble realisert etter Churchills hode, skyldes det først og fremst at finnene kapitulerte 13. mars 1940. Dermed falt selve bunnen ut av aksjonen. Men Churchill ivret fortsatt for å ta Narvik med makt, selv etter at Finlands-aksjonen var ute av bildet. Dette avviste Chamberlain. Etter fransk press aksepterte han i stedet Churchills planer om minelegging av den norske skipsleia. Hvis dette provoserte fram tyske mottiltak, skulle britene sende en styrke til Narvik, Trondheim, Bergen og Stavanger for å hindre tysk fremrykning. Hitler var langt på vei orientert om de alliertes planer i Skandinavia. Hvis jeg skulle gjette en dato da Hitler definitivt bestemmer seg for å okkupere Norge, må det blir 17. februar, dagen etter Altmark-affæren. 20. februar får Falkenhorst ordre om å forberede invasjonen, og 1. mars gir Hitler operasjonsordren. 13. mars kapitulterer som sagt Finland og presset mot Skandinavia blir mindre. Men Hitler vågde ikke å tro at Norge ikke ville bli krigsskueplass. Norge måtte dermed settes ut av spill før felttoget mot Frankrike kunne begynne.

## Fryktet ikke nordmennene

— Kunne vi hindret tyskerne om vi hadde et bedre forsvar, tror du?

— Nei, tyskerne hadde kommet uansett. Hverken de eller britene kalkulerte med nevneverdig norsk motstand mot slike stormakter. Tyskerne fryktet engelskmennene ved invasjonen, ikke nordmennene. Et bedre forsvar ville sannsynligvis bare for-

lenget krigen og gjort den blodigere. Men la meg føye til at nedrustning var et internasjonalt fenomen etter 1. Verdenskrig, og etter 1937 arbeidet regjeringen Nygaard-vold intenst for å forbedre forsvaret. Spor heller hva den pronazistiske innstilling i store deler av offiserkorpsen betød for vår motstandevne.

— Men vi fikk jo varsler om et 9. april?

— Slike varsler kommer alltid i spente situasjoner. Det britiske etterretningsvesen visste ikke at Hitler planla et angrep 9. april enda de også hadde mottatt atskillige forvarsler. De visste at den tyske flåte forlot sine havner i begynnelsen av april, men britene trodde den brøt seg ut i Atlanteren. Hvordan kan man forvente at en norsk utenriksminister skulle forstå det en stormakts etterretningstjeneste ikke forsto?

— Det snakkes om at nordmenn har et 9. april-kompleks...

— Ja, har vi ikke det? Vi har basert hele vår etterkrigspolitikk på at 9. april ikke må kunne gjenta seg, men vi har ikke visst hva som førte til 9. april. Vi ble den gang brukt av stormaktene, kynisk og hensynsløst av venner som fiender.

England var vennligsinnet overfor oss, men arbeidet aktivt for å føre sin krig over på norsk jord.

— Og er det egentlig skjedd noen forandring på hvordan stormaktene oppfører seg overfor vennligsinnete naboer? Tenk bare på Sovjets «vennlige» behandling av Afghanistan og Tsjekkoslovakia, på USAs oppreden overfor Vietnam og f.eks. Chile. Gud bevare meg for mine venner, som man sier.

— Som journalist, er du ikke redd for å trekke i forskernes sirkler.

— Nei. De har sittet på dette materialet i flere år uten å sørge for at det nådde et bredere publikum. Når de endelig uttrykker seg, er det i lukkede forsamlinger og fagtidsskrifter. Da må en pøbel som meg rykke ut...